

TEMSİLİN TEMSİLİ OLARAK DIEGO VELAZQUEZ'İN NEDİMELER TABLOSU VE MICHEL FOUCAULT

Yasin Akgül

Giriş

IV. Felipe, İspanya Kralı olduğu vakitlerde dönemin ünlü ressamlarından olan Diego Velazquez'e evlilikleri şerefine bir tablo yapmasını istemiştir. Velazquez 1656 yılında, kralın isteği üzerine “*Nedimeler*” (Las Meninas) tablosunu yapmıştır. Tabloda, Velazquez de dâhil toplam on bir insan ve bir köpek vardır. Göze çarpan temel figürler: Diego Velazquez, Mariana, Prenses Margarita ve nedimelerdir. Tablo, saray içerisindeki ilişkilerin hiyerarşik olarak verildiği bir görsel niteliği taşımaktadır. Bakış açıları ve yansımalar ile tablo bütünüyle bir karmaşıklıkla dizisiyle doludur ve klasik anlamıyla temsilin temsili biçiminde görülmektedir. Dönem şartları göze alındığında böyle bir tablonun nasıl yapıldığı hala güncel tartışmalar içerisinde yerini korumaktadır. Temsilin varlığını empirik olarak gözlemlemek mümkün değildir. Fakat temsilin soyuttan somuta geçtiği durumlarda karşılaşılabilecek olan mekanizmalar ve kurumlar ilişkisi halindedirler. Dolayısıyla temsilin temel kaynağı olarak iktidarı işaret etmek mümkündür ve iktidar temsili kendi çıkarları doğrultusunda kullanırken belirli şartlara göre gerek meşru gerekse gayri-meşru kurum ya da aygıtlarından yararlanarak kullanılmaktadır. “Bu iktidar, salt emir veren konumundaki bir iktidar biçimi değildir; bunun yanında, sürünün yaşamı ve selameti uğruna kendini feda etmeye hazır olmak zorundadır. Dolayısıyla, tahtı kurtarmak uğruna tebaasından kendilerini feda etmelerini isteyen krallık iktidarından farklıdır” (Foucault, 2014:57).

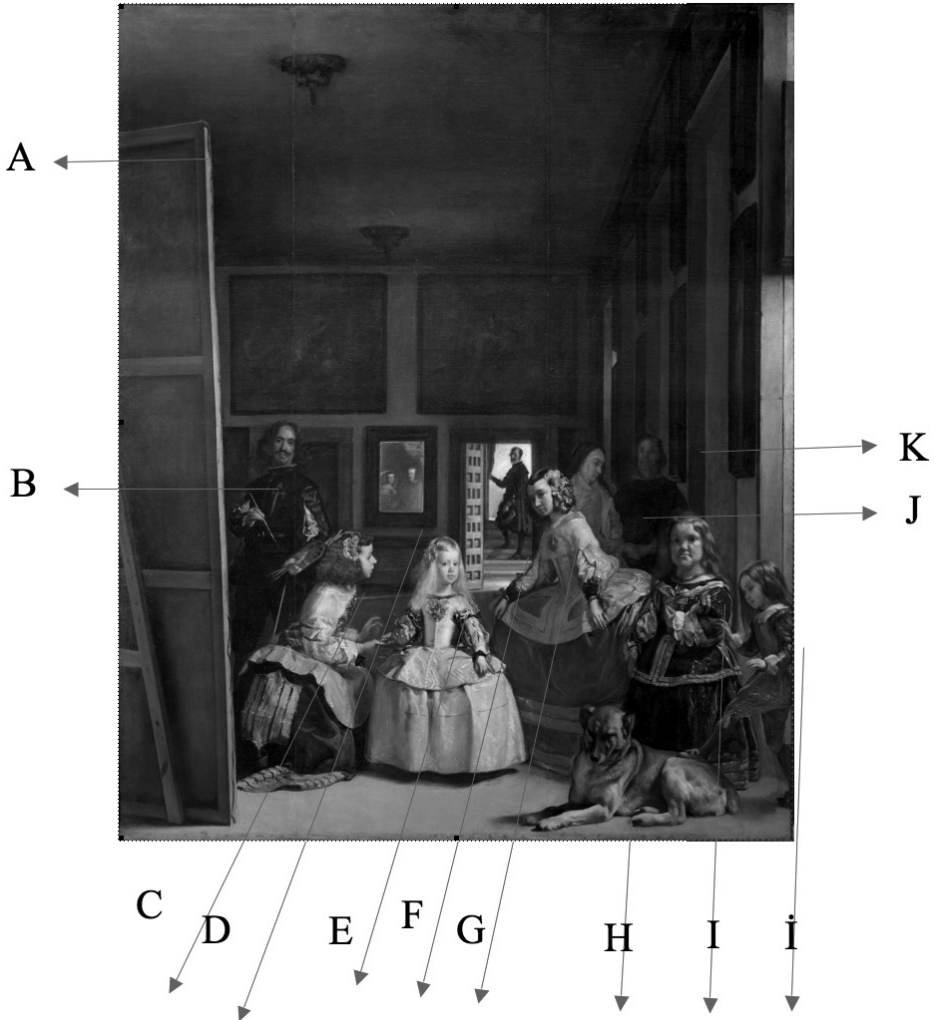
Toplum, insan ilişkileri ve etkileşimleri üzerine kurulu bir sistem ve bütündür. Dolayısıyla toplum içinde birey sadece yaşamını sürdürmekle kalmaz, aynı zamanda seçimlerini kendinden öncekilerin belirledikleriyle sınır-

layan birey, kendini bir verili durumda bulur. Verili bir durum içinde cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, eğitimi, toplumsal sınıf ve statüsüne “uygun” rollerini oynamak zorunda olan birey, aslında bu değişkenlerdeki belirlenmiş otoritelerin varlığını kabul ederek toplumda geçerli bir “izlenim yaratma” ya özen gösterir. Toplum üyesi birey yeme, içme, giyinme, öğrenim görme, çalışma, evlenme, oy kullanma ve tasarruf yapma tercihlerini yaparken bir taraftan “refleksif gündelik rutinlerini gerçekleştirirken diğer taraftan da toplumsal bir kimlik edinir. Gündülerden uzak bağlama göre düşünme ve davranmasıyla toplumsal güçleri benimserken onların yeniden üretimine de katkı yapar. İnsanlar evlenerek, işe gidip gelerek, televizyon izleyerek, oy kullanarak, mesleğini icra ederek, bir futbol takımı taraftan olarak veya hedefini gerçekleştirerek gündelik yaşamını kurarken eylemde bulunan bir fail konumundadırlar. Ancak, bu eylemleri gerçekleştirirken insan, özgür ve yalnız değildir. Gündelik hayat sürdürülürken kişinin dışında ancak onu yönlendiren veya etkileyen bir düzenin varlığı söz konusudur. Bu bazen eş, arkadaş veya hiç tanınmayan kişiye, bazen uymak zorunda kalman trafik kuralları ya da inanç gereği yerine getirmek zorunda hissedilen dinsel ritüellerdir. Yaşamımızı sürdüren eyleyenler olarak bizler bunu belirli bir düzen ve form içerisinde gerçekleştiririz. Bizim dışımızda olan ancak bizi düşünme ve davranma noktasında yönlendiren her olgu, süreç, varlık, mekanizma aslında bizim üzerimizdeki toplumsal iktidarlarımızdır. İktidar, bu anlamda, toplumsal hayatın hemen her yerinde ve anında mevzilenmiştir” (Şentürk, 2014: 127-128).

Bireylerin eylem ve niyetlerinden bağımsız olarak özgün işleyiş biçimleri ile bireyler üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak tahakküm kuran çoğu şeyi toplumsal olgu olarak ele almak mümkündür. Yönetici güçlerin kitleler üzerinde kurdukları iktidar ilişkisinden daha bireysel iktidar alanlarının oluştuğu zeminlerde iktidar toplumsal bir olgu olarak cisimleşmektedir. Somut olarak bireylerin iktidarı hissetme ve algılama durumları kurumlar aracılığıyla nakşedilmektedir. Baskının ve baskı aygıtlarının kullanımı iktidarın temel oyuncaklarından olsa da iktidar bütünüyle tahakküm ile işleyen bir yapıya sahip değildir. “Foucault, baskıcı iktidar teorilerine karşı kendi savını ayakta tutmak için mantıksal yapısı bakımından, suçları caydırmadaki başarısızlığına karşın hapishanelerin kalıcılığına ilişkin teleolojik açıklama taslağını andıran şu süslü soruyu ortaya atar: Eğer iktidar yalnızca baskıcı bir yapıya sahip ise, o halde nasıl oluyor da iktidar ilişkileri gerçekte olduğundan daha fazla bir kararsız yapı göstermiyor? Şunu demek istiyor Foucault: Hapishanenin kalıcılığının nedeni nasıl suçları önlemeyi başaramamanın ötesinde bir şeyler yapabilmesi ise, aynı şekilde iktidarın (varlığının) nedeni de bastırmanın ötesinde bir şeyler yapabilmesidir” (Merguior, 1986:144). İktidarın etkisiz

olarak algılandığı ve geçerli kılındığı durumların ortaya çıkması toplumsallık içerisinde karşılaşılması muhtemel senaryolardandır. Genel anlamıyla itaatsizlikler, suçun oluşumu ve gelişimi, eylemlilik süreçleri, "nepotizm", değerlerin zarar aşamaları gibi birçok durumda iktidarın güç odaklı eylemleri etkisiz veya işe yaramaz kalabilmektedir.

Temsilin Temsili Yansıması Olarak *Nedimeler*' i "Görsel" ile Anlamaya Çalışmak

A: “Seyircinin baktığı açıdan görülen bir tuval arkası ve şövalenin bulunduğu bölümdür ve bu bölümün tablonun karmaşık hatları arasında yer almaktadır. Burada Velazquez’in tablonun içinde tablo yaptığı resmedilmiştir. “Şimdi onu, bir duraklama anında, bu titreşimin merkezinde görmek mümkündür. Karanlık bedeni, aydınlık çehresi, görünene ve görünmeyene ortak- tır: bizim göremediğimiz bu tuvalden çıkarak, gözlerimizde belirlemektedir; ama biraz sonra sağa doğru bir adım atarak bakışlarımızdan gizlendiğinde, üzerine resim yapmakta olduğu tuvalin tam karşısına yerleşmiş olacak, bir ân için ihmal edilmiş olan tablosunun, onun için yeniden hiçbir karanlığı ve gizliliği olmadan görünür hale geleceği şu bölgenin içine girecektir” (Foucault, 2001:28)

B: “Seyircinin baktığı açıdan burada görülen figür ressam Diego Velazquez’dir. “Ressam tablosundan hafifçe uzaklaşmıştır. Modeline bir bakar; belki son bir fırça darbesi yapması söz konusudur, fakat daha ilk çizginin çekilme- miş olması da mümkündür. Fırçayı tutan kol, palet yönünde sola doğru bükülmüştür; bir ân için tuval ile boyalar arasında hareketsizdir. Bu maharetli el, bakış karşısında havada asılı kalmıştır ve bakış da bunun karşılığında, durdurulmuş hareketin üzerinde sabitlemiştir. Fırçanın ince ucuyla bakışın çeliği arasında, gösteri hacmini serbest bırakacaktır” (Foucault, 2001:27). Bakan ve bakılan kim? Gören ve görülen kim? Velazquez’in tablo içindeki duruşunun esrarı, bakış açısı ve önündeki tuvalde canlandırılan resmetme işi tüm bu bileşenler göz önünde bulundurulduğunda bahsi geçen soruların cevabına ulaşmak mümkün görünmemektedir.

F: “Burada bir koridor başlamaktadır; fakat bu koridor karanlığın içinde kaybolmak yerine, ışığın içeri girmeden kendi etrafında burğu gibi dönüp durduğu sarı bir aydınlık patlamasının içinde dağılmaktadır. Aynı anda hem yakın hem de sınırsız olan bu fon üzerinde, bir adamın yüksek silueti fark edilmektedir; profilden görülmektedir; bir eliyle duvar kaplamasını tutmaktadır; ayakları iki farklı basamağın üzerindedir; dizi büküktür. Belki odaya girecek, belki de içeride olan bitenleri gözlemekle yetinerek gözlenmeksizin gizlice görmekten mutlu olacaktır. Tıpkı ayna gibi, sahnenin tersine sabit bir şekilde bakmaktadır, tıpkı aynaya olduğu gibi, ona da dikkat edilmemektedir. Nereden geldiği bilinmemektedir; karışık koridorları izleyerek, kişilerin toplandığı ve ressamın çalıştığı salonun etrafından dolaştığı tahmin edilebilir; belki o da biraz önce, bütün gözlerin seyrettiği sahnenin önünde, görülmeyen bölgenin içindeydi. Aynanın dibinde fark edilen görüntüler gibi, onun bu aşikâr ve gizli mekânın bir görevlisi olması mümkündür. Fakat burada gene de bir fark vardır: o, etiyile kemiğiyle buradadır; aniden dışarıdan belirivermiş ve temsil edilen alanın eşiğinde ortaya çıkmıştır; onun varlığından kuşku duymak mümkün değildir” (Foucault, 2001:37).

E: “Grubun merkezinde gri ve pembe, geniş entarisiyle, kralın küçük kızı vardır. Prenses başını tablonun sağına döndürmüştür; bedeninin üst tarafı ve elbisesinin geniş etek kanatları hafifçe sola kaçmaktadır; fakat bakışı doğru-
dan doğruya tablonun karşısında duran seyirciye yönelmiştir, tuvali iki eşit
kanada bölen medyan bir çizgi çekilecek olursa, çocuğun iki gözünün ara-
sından geçecektir. Yüzü, tablonun yüksekliğinin üçte birindedir” (Foucault,
2001:39).

C-G: “Kompozisyonun ana teması, hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak şe-
kilde burada bulunmaktadır; bu resmin esas konusu buradadır. Ressam bu-
nun böyle olduğunu vurgulamak ve kanıtlamak üzere, geleneksel bir figüre
başvurmuştur: Esas kişinin yanına, diz çökmüş bir durumda ona bakan bir
başkasını daha yerleştirmiştir. Tıpkı dua ederek adakta bulunan biri, tıpkı
Bakire Meryem’i selamlayan Melek gibi diz çökmüş bir hizmetçi kadın el-
lerini prensese uzatmıştır. Yüzü tam profilden görülmektedir. Çocukla aynı
yüksekliktedir. Bu kadın prensese ve yalnızca ona bakmaktadır. Biraz daha
sağda, başka bir hizmetçi gene prensese doğru dönüktür” (Foucault, 2001:39-
40).

I-I-J-K-H: “Nihayet, ikişer kişilik iki grup yer almaktadır: bunlardan biri
geridedir; cücelerden meydana gelen diğeri en öndedir. Her çiftin içinde bir
kişi karşıya, diğeri de sola veya sağa bakmaktadır. Bu iki grup, konumları ve
boyları itibarıyla birbirlerine karşılık vermekte ve bir çift oluşturmaktadır;
arkada saraylılar (soldaki kadın sağa bakmaktadır). Bu şekilde yerleştirilmiş
olan bu kişiler bütünü, tabloya yönelik dikkate veya seçilen atıf noktasına
göre, iki figür oluşturabilirler. Bunlardan biri büyük bir X olacaktır; ressamın
bakışı sol üst noktada ve saraylılarınkı de sağda olacaktır; sol alt tarafta,
tersinden gösterilen tuvalin köşesi vardır (daha da kesin olarak, şövalenin
ayağı); sağ tarafta ise cüce vardır, ayağını köpeğin sırtına koymuş olarak. Bu
iki hattın kesişme noktasında, X’ in merkezinde prensesin bakışı yer almak-
tadır” (Foucault, 2001:40).

D: Seyircinin baktığı açıdan Velazquez’in baş kısmının üzerinde beliri-
veren iki kare ve bir dikdörtgen şeklinde görülmekte olan toplam üç tablo
bulunmaktadır. Genel tablonun içerisinde kare tablolar dikdörtgen tabloya
nazaran daha büyüktür. IV. Felipe’nin evlilik şerefine yapılmasını istediği
“*Las Meninas*” da muhtemel beklenti kralın ve eşinin tablo içinde öncü bir fi-
gür olarak belirmesidir. Fakat Velazquez, bu genel öngörünün aksine seyirci
gözünde genel tablonun içerisinde dikdörtgen bir tablo içerisine hapsedmiştir.
Başka bir varsayım ise kral ve eşinin bir tablo içerisine hapsedilmesinden
ziyade bir aynanın olduğunun kabulüdür. Ayna varsayımını kabul etmek

bir bakıma “panoptikon”¹ olarak algılanabilmektedir. Ayna varsayımında, aynayı iktidarın temsil aracı olarak ele almak mümkün olabilmektedir. İktidarın temsil araçları olarak kurumlar ele alındığı vakitlerde ayna ve temsil arasında bir tahayyül mümkün olabilmektedir. İktidarın temsil araçlarının somut bir varlık göstermesi durumu ilk olarak zor ve baskı ile ilişkilendirilebilmektedir. “Devletler kapasitelerini arttırdıkça, ya tartışmaları bastırarak ya da onları devlet destekli tüzel kurumlara çekerek tipik olarak kolektif kişisel intikam üstünde daha geniş anlamda kontrol kurar” (Tilly, 2009:148).

Yönetim Gücünün Kullanımı ve Oluşumuna Dair Genel Bir Tartışma

“Bir toplum kanunlar ve kurallar olmadan var olamaz ve yenilik yanlısı gayretli girişimciler olmadan gelişme sağlanamaz. Ancak kanunlar ve kurallar her zaman yeniliklere düşmandır ve yenilikçiler de neredeyse her zaman kendilerine ilham kaynağı yapanlar genellikle, bireysel girişimcilik ihtiyacının farkındayken, kafaları tekrar barbarlık dönemine dönme korkusuyla dolu olanlar kanun ve kuralların önemi üzerinde duracaklardır. Bu zihniyetlerin ikisi de gereklidir ve irfan her birinin nerede fayda sağlıyorsa orada özgürce işlemesinde yatmaktadır. Ancak kanun ve kuralların tarafında olanlar, statükoyu onaylama içgüdüğü ve gelenekler ile desteklendikleri için iyice düşünülmüş, mantıklı bir savunmaya ihtiyaç duymazlar. Çalışmak ve var olmak için güçlüklerle boğuşanlar yenilikçilerdir. Her kuşak bu zorluğun geçmişte yaşanmış bir şey olduğuna inanır ama her kuşak sadece geçmişteki yeniliklere karşı hoşgörülüdür. Sanki hoşgörü prensibi daha önce asla duyulmamış gibi günümüz insanları da aynı zulümle karşı karşıya kalmıştır” (Russell, 2004:61-62).

“Weber meşru ve meşru olmayan iktidar şeklinde son derece önemli bir ayrım yapmıştır. Siyasal düşüncede meşruiyet (legitimacy), iktidarın (*veya hükümetin*) yönetmeye hakkı olduğuna ilişkin yurttaşların inançlarıdır. Bu yolla yurttaşlar, kanun ve kurallara itaat ederler. Meşruiyet, iktidarın sürdürülmesini sağlayan önemli bir unsurdur. Kuşkusuz meşruiyet sorunu iktidar ilişkilerinde hükümetle sınırlı değildir. Örneğin aile, eğitim, spor, vb. ilişkilerde de iktidarı kabul edilen kişilerin bir meşruiyeti vardır. Eğer yurttaşların çoğunluğu liderlerini benimsiyorlarsa, o yönetimin meşru olmadığı ileri sürü-

¹ “Panopticon bir cins iktidar laboratuvarı gibi işlemektedir. Gözlem mekanizmaları sayesinde, insanların tutumları üzerinde daha etkin olmakta ve daha fazla nüfuz olanağı sağlamaktadır; iktidarın tüm ilerlemelerinin üzerinde bir bilgi artışı yer almakta ve bu iktidarın icra edildiği bütün yüzeylerin üzerindeki bilinecek nesneleri keşfetmektedir.” bkz. Foucault, M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: İmge Kitabevi, s. 257.

lecektir. Bunlara seçilmiş iktidarlarını deviren diktatörler örnek gösterilebilir. İktidarda bir meşruiyet sorunu olduğunda, toplumsal kurumlar üzerindeki kontrolün sağlanması için genellikle baskıcı (coercive) yöntemler kullanılır” (Bozkurt, 2012: 215). Burada devlet ve iktidar çalışmalarında yine temel figürlerden olan Machiavelli’den bahsetmek gerekmektedir. Machiavelli’nin prens kavramsallaştırmasında prens, devlet aklının özne olan iradeye teslim ederek gücün tek elde toplanmasına imkân sağlanmaktadır. “İnsanlar üstünde bir otoriteye sahip olmuş ve olan bütün devletler, bütün imparatorluklar ya cumhuriyet ya da prensliklerdir.² Prenslikler ya miras yoluyla elde edilen prensliklerde, bir senyörün soyu uzun süredir iktidardadır. Yeni prenslikler ise, ya Francesco Sforza’nın³ Milanosu gibi tümüyle yenidir ya da İspanya Kralı ile Napoli Krallığı ilişkisinde olduğu gibi bunları ele geçiren prensin verasete dayalı devletine eklenen bir parça oluştururlar” (Machiavelli, 2006: 35).

“Öyleyse, devlet her şeyden önce, Marksist klasiklerin *devlet aygıtı* adını verdikleri şeydir. Bu terim şunları kapsar: hukuki pratiğin gerekleri uyarınca zorunluluğunu ve varlığını hepimizin kabul ettiği (dar anlamıyla) uzmanlaşmış aygıt, yani polis-mahkemeler-hapishaneler; bir de polis ve uzmanlaşmış yardımcı birlikleri ‘olaylarla başa çıkamadıklarında’, son kertede ek baskı gücü olarak doğrudan doğruya müdahale eden ordu (proletarya bu deneyimin bedelini kanıyla ödedi); ve bu bütünün üzerinde, devlet başkanı, hükümet ve idare.” (Althusser, 2014: 44-45).

Temsilin Karşısında Post-Modernist Kavrayış

“Post-modernistlerin çoğu temsile karşıdır. Temsilin modernlik için, modernliğin toplumsal örgütlenmesi, siyasi yapı, temelleri ve felsefesi için merkezi önemde olduğunu düşünürler.⁴ Modern temsil çok geniş bir anlamlar

² Prenslik (hükümdarlık), (principato) iktidar ve gücün tek bir egemen kişi (principe) elinde topladığı yönetim/ devlet biçimi anlamına geliyor. Antik çağdan uzanagelen “devlet felsefesinde altı devlet/hükümet biçiminden söz edilir; bu devletler daha çok yönetici kesim ile yönetilenler arasındaki ilişkinin “ahlaki” niteliğine, yöneticilerin yetenek, beceri ve sorumluluklarına göre sınıflandırılmışlardır: Krallık-tiranlık, aristokrasi-oligarşi, demokrasi-demo-gi. Machiavelli, devletleri böyle bir sınıflandırmaya tabi tutmaz.

³ Francesco Sforza (1401-1466). Ünlü bir paralı asker komutanının oğludur. Kayınpederi, Milano Dükü Phillippo Maria Visconti’ye hizmet etmiş, onun ölümünün ardından, o zamana kadar karşısına almış olduğu Venediklilerin desteğiyle Milano’yu ele geçirmiştir. 6-7 için bkz. Machiavelli, N. (2006). *Prens*, Çev. Harun Mutluay, İstanbul: Bordo Siyah Klasik yayınları, s. 35.

⁴ “Ama postmodernizme büyük ölçüde sempatiyle yaklaşan bazı düşünürler temsili reddetme yanlısı değildirler; bu konu biraz ileride tartışılacaktır. Bazılarıysa temsile yönelik bütün post-modern eleştirinin kafa karışıklığının ürünü olduğunu ve post-modernizmle temsil karşıtlığı

alanını işgal eder gerçekten de. Benzerliktir; bir resim ressamın gözlemlediği şeyi tual üzerinde temsil eder. Çoğaltmadır; fotoğraf (görüntü) fotoğrafı çekilen kişiyi (nesneyi) temsil eder. Tekrardır; bir yazar kendi fikrini ya da düşüncesini (kast ettiği şeyi) temsil eden sözü (dili) kâğıda döker. İkamedir; bir avukat mahkemede müşterisini temsil eder. Kopyalamadır; bir fotokopi fotokopisi çekilen şeyi temsil eder. Bütün bu biçimleri içinde temsil toplum bilimlerindeki her alan için merkezi önemdedir ve belki de bu nedenle modernizm ile postmodernizm arasındaki savaş bu alanda şiddetini iyice artırır” (Shapiro 1988, Rosenau:2004:139-140). Temsile yönelik post-modern eleştiri, özellikle de şüpheli postmodernistlerin eleştirisi tarihsel ve felsefi anlamda Nietzsche, Wittgenstein, Heidegger (bkz. Olkowski 1988), Barthes ve Foucault’dan esinlenmiştir. Nietzsche’nin siyasette demokratik temsil ve epistemolojik nesnellik konusundaki kötümserliği bu eleştiride bariz bir biçimde görülmektedir. Nietzsche’nin (1954, 1967, 1969) demokratik temsile karşı çıkmasının nedeni, bu temsil biçiminin toplumdaki en zayıf unsurların (sayısal üstünlüğe sahip olanların) bir çoğunluk oluşturarak ‘güçlü ve sıradışı’ insanlar üzerinde tahakküm kurmaya izin vermeseydi. Çünkü ‘güçlü ve sıradışı’ olanlar tanımları gereği azınlık olarak kalmak zorundadırlar” (Rosenau:2004: 140).

Sonuç

Nedimeler tablosunun tartışmalar içerisindeki güncel konumunun temel sebebi, gören ve görünen kim ya da kimileridir? Bu sorunun cevabına ulaşmak pek mümkün görünmemektedir. Çalışma kapsamında bu sorunun cevaplarına dair genel birkaç açıklamaya yer verilmiştir. Nedimeler’ in bu denli önemli oluşunda tabla içerisinde kral ve eşinin bir ayna içerisine hapsedilmesi hiyerarşik kurgunun alaşağı edilmesinin bir görünümüdür. Fakat bunun yanı sıra köpek figürünün üzerinde duran ayak ise bir karşı konumlandırma olarak algılanabilmektedir. Tablonun sanatsal özellikleri hakkında yorum yapmayı vazifemiz ya da yeterliliğimizin dışında tutmanın tarafındayım. Dolayısıyla burada çalışma kapsamında üzerimize düşen tablo hakkında çıkarımlarda bulunmak olacaktır. Burada iktidar ve temsilin görünümüleri hakkında varsayımlar ya da önkestirimlerde bulunmak cazip olandır. Temsil ve ayna ilişkisinin önemli olduğuna dikkat çekmek gereklidir. Ayna içerisine

arasındaki bağlantının belirsiz ya da gereksiz olduğunu düşünürler (Arac 1986: xx-xxi).” bkz: Rosenau, P.M. (2004). *Post-Modernizm ve Toplum Bilimleri*, Çev. Tuncay Birkan. Ankara: Bilim ve Sanat yayınları, s. 139.

hapsedilen kral ve eş figüründe temsilin yerini ayna olarak algılamak gereklidir. Foucault' nun panoptikon kavramı ile aynayı hükümdarın gözü olarak algılamak da mümkün görünmektedir. Toplumsal ilişkiler içerisinde kitleler veya bireyler gözetildiklerinin her zaman farkında olmayabilirler ama asıl olarak iktidarın ve bir zor ya da baskı aracı olarak gözetilmeyi ele almak mümkündür. Nedimeler'le resmedilmeye çalışan belki de gözetilmenin farkında oluşu ya olmayışı olabilirken seyircinin gözünde bu iki seçenekten hangisinin doğru olduğuna kanaat getirmek pek mümkün değildir. Muhafaza edilmiş ya da denetlemenin iktidar açısından çıkarlar doğrultusunda var oluşu temel kavrayışlar arasında yer alırken kitleleri ya da bireyleri rahatsız ederek huzursuzluklara yol açabilmektedir. Velazquez'in aynası (temsili), günümüzün; kameraları, siber gözleri, geçmişte ve günümüzde de ortak gözetleme kurgulanışlarından olan toplumsal olgular ve kurumları "kanonik"⁵ olarak ele almak mümkündür. Son kertede tablo içerisindeki cüce figürlerinden bahsedecek olursak, cücelerin dönem şartları içerisinde toplum içerisinde hariciler (outsiders) olarak yer almaları karşısında saray içi ilişkilerin resmedildiği bir tabloda yer bulmaları, sarayın hümanizmi araç olarak kullanmasının bir göstergesidir.

Kaynakça

- Althusser, L. (2014). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, Çev. Alp Tümertekin, İstanbul: İthaki Yayınevi.
- Berger, P., Luckmann, T. (2015). *Modernite, Çoğulculuk ve Anlam Krizi*, Çev. Derviş Dereli, Ankara: Heretik Yayınevi.
- Bozkurt, V. (2012). *Değişen Dünyada Sosyoloji*, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: İmge Kitabevi.
- Foucault, M. (2001). *Kelimeler ve Şeyler: İnsan Bilimlerinin Bir Arkeolojisi*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: İmge Kitabevi.
- Foucault, M. (2014). *Özne ve İktidar*, Çev. Işık Ergüden ve Osman Akınhay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Machiavelli, N. (2006). *Prens*, Çev. Harun Mutluay, İstanbul: Bordo Siyah Klasik Yayınları.
- Merguier, J.M. (1986). *Çağdaş Ustalar Dizisi Foucault*, Çev. Nurettin Elhüseyni, İstanbul: Afa Yayıncılık.
- Rosenau, P.M. (2004). *Post-Modernizm ve Toplum Bilimleri*, Çev. Tuncay Birkan, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

⁵ "Kanonik" kelimesi, "genel olarak kabul edilen" veya "otoritelerce doğrulanmış" anlamında kullanılır. Özellikle de Roma Katolik Kilisesi, Doğu Ortodoks Kilisesi ve Anglikan Kilisesi tarafından olmak üzere, ekümenik konsiller tarafından Kabul edilen kilise kanun ve kurallarından bahsedilirken dillendirilir. Anti-kanonik ise bu kanun ve kurallardan sıyrılmayı ima eder. Bkz. (Berger, Luckmann, 2015: 56-57).

- Russell, B. (2004). *Politik İdealler*, Çev. Göksel Zeybek, İzmir: İlya İzmir Yayınevi.
- Şentürk, Ü. (2014). “Kitle ve İktidar: Toplumsal Alanın İktidar Devriyeleri”, *Doğu Batı*, (69).
- Tilly, C. (2009). *Kolektif Şiddet Siyaseti*, Çev. Seda Özel, Ankara: Phoenix Yayınevi.